

Literatūra • menas • mokslas

DRAUGAS — šeštadienis priedas

1998 m. gruodžio 12 d.

Nr. 163 (45)

Saturday supplement December 12, 1998

No. 163 (45)

Balzeko Lietuvių kultūros muziejus

DANAS LAPKUS, KURATORIUS

Prieš 33 metus Stasys Balzekas, jaun., neįsivaizdavo, kad vienos kultūros pažinimas padeda suvokti ir įvertinti kitų tautų kultūras. Balzeko lietuvių kultūros muziejus yra pelno nesiekianti organizacija, įkurta 1966 m. Muziejus vienija glaudų būrį amerikiečių ir lietuvių, besidominčių lietuviška kultūra ir savo praeitimi.

Šią misiją įgyvendina 12 muziejus skyrių: Dailės, Bibliotekos, Genealogijos, Kartografijos, Kalbos ir Švietimo, Numizmatikos, Liaudies meno, Moterų gildijos, Edvardo Mankaus audio-video, dovanų parodų, vaikų muziejaus ir Lietuvių išlaikymo fondo.

Nuolatinė ekspozicija

Muziejaus lankytojai pradeda pažinti su muziejumi istorinėje parodoje „Lietuva amžių bėgyje“. Paroda, paruošta buvusio ilgamečio muziejaus direktoriaus Valentino Ramonio, sudaro 6 dalys: Priešistorinė Lietuva (iki 1100m.); Didžioji Lietuva (1100-1795); Lietuva, valdoma carinės Rusijos (1795-1918); Nepriklausoma Lietuva (1918-1940); Lietuvos holokaustas (1940-1990); ir lietuvių Amerikoje (1865 iki dabar). Tarp įdomesnių eksponatų pagrindinėje salėje — trijų tūkstančių senumo gintaro papuošalai ir Romos monetos, žymintys priešistorinį gintaro prekybos kelią; XVII šimtmečio riterio šarvai; albardos, ietys, žalvirio mušio lauke rastas kardas ir lietuvių pulko vėliavos rekonstrukcija; ankstyvųjų Amerikos lietuvių organizacijų žymenys, dokumentai ir nuotraukos — įdomybės iš visų Lietuvos istorijos etapų. Po „Jurassic Park“ filmo amerikiečių tarpe išpopuliarėjo muziejaus gintaro inkliuzų kolekcija.

Tik nedidelė kolekcijų dalis rodoma pagrindinėse muziejaus parodų salėse. Saugyklose saugomus eksponatus kataloguoja ir prižiūri įvairių skyrių darbuotojai. Muziejaus misija oficialiai apibrėžta taip: „Balzeko lietuvių kultūros muziejus tikslas — saugoti ir vystyti lietuvių kultūrą, meną, istoriją ir kalbą Amerikoje, o taip pat stiprinti ryšius tarp Lietuvos ir Amerikos kultūrinių įstaigų. Siekiame, kad muziejaus parodos, kultūrinės ir visuomeninės programos

skatintų susidomėjimą įvairiomis lietuviškos kultūros formomis. Tikime, kad vienos kultūros pažinimas padeda suvokti ir įvertinti kitų tautų kultūras. Balzeko lietuvių kultūros muziejus yra pelno nesiekianti organizacija, įkurta 1966 m. Muziejus vienija glaudų būrį amerikiečių ir lietuvių, besidominčių lietuviška kultūra ir savo praeitimi.“

Šią misiją įgyvendina 12 muziejus skyrių: Dailės, Bibliotekos, Genealogijos, Kartografijos, Kalbos ir Švietimo, Numizmatikos, Liaudies meno, Moterų gildijos, Edvardo Mankaus audio-video, dovanų parodų, vaikų muziejaus ir Lietuvių išlaikymo fondo.

Nuolatinė ekspozicija

Muziejaus lankytojai pradeda pažinti su muziejumi istorinėje parodoje „Lietuva amžių bėgyje“. Paroda, paruošta buvusio ilgamečio muziejaus direktoriaus Valentino Ramonio, sudaro 6 dalys: Priešistorinė Lietuva (iki 1100m.); Didžioji Lietuva (1100-1795); Lietuva, valdoma carinės Rusijos (1795-1918); Nepriklausoma Lietuva (1918-1940); Lietuvos holokaustas (1940-1990); ir lietuvių Amerikoje (1865 iki dabar). Tarp įdomesnių eksponatų pagrindinėje salėje — trijų tūkstančių senumo gintaro papuošalai ir Romos monetos, žymintys priešistorinį gintaro prekybos kelią; XVII šimtmečio riterio šarvai; albardos, ietys, žalvirio mušio lauke rastas kardas ir lietuvių pulko vėliavos rekonstrukcija; ankstyvųjų Amerikos lietuvių organizacijų žymenys, dokumentai ir nuotraukos — įdomybės iš visų Lietuvos istorijos etapų. Po „Jurassic Park“ filmo amerikiečių tarpe išpopuliarėjo muziejaus gintaro inkliuzų kolekcija.

Tik nedidelė kolekcijų dalis rodoma pagrindinėse muziejaus parodų salėse. Saugyklose saugomus eksponatus kataloguoja ir prižiūri įvairių skyrių darbuotojai. Muziejaus misija oficialiai apibrėžta taip: „Balzeko lietuvių kultūros muziejus tikslas — saugoti ir vystyti lietuvių kultūrą, meną, istoriją ir kalbą Amerikoje, o taip pat stiprinti ryšius tarp Lietuvos ir Amerikos kultūrinių įstaigų. Siekiame, kad muziejaus parodos, kultūrinės ir visuomeninės programos

brary Memorials arba „Išamžinimo knygos“ aukų programos dėka. Programos dalyviai paaukvoja pinigų, už juos perkamos ypač vertingos knygos, į kurias įkljuojamas exlibris su aukotojo ar jo nurodyto asmens vardu; knyga saugoma bibliotekoje ir prieinama visiems žmonėms. Dauguma tokių knygų patenka į Retų spaudinių kolekciją, kuri didžioji dalis sudaro 300 tomų, išleistų nuo XV iki XIX šimtmečio. Iš viso muziejaus bibliotekoje yra per 40,000 pavadinimų knygų, 1,800 periodinių pavadinimų leidinių.

Muziejaus rankraščių archyve saugomos 84 stambios ir dar apie 200 smulkesnių kolekcijų, tarp kurių būtų galima paminėti garsiojo XIX amžiaus knygnešio Petro Mikolainio dokumentus ir laiškus, bibliografo Aleksandro Ruzancevo rankraščius.

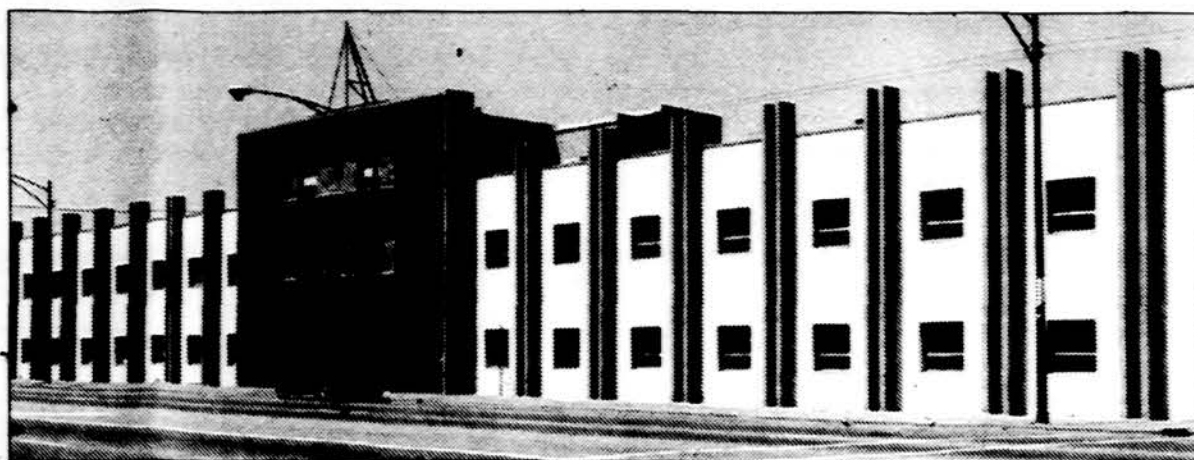
Muziejus ne tik saugo knygas ir eksponatus, bet ir tyrinėja. Buvęs ilgamečio bibliotekos vedėjas dr. Dovydas Fainhauzas pradėjo, o dabar tęsiama serija paskaitų istorijos, politikos, ekonomikos ir kt. klausimais. Muziejus leidžia dvimėnesinį žurnalą *Lithuanian Museum Review* ir pusmetinį *Genealogia*. Tarp populiarių muziejaus išleistų knygų — Danos Račiūnės, Antano Saulaitis ir Marijos Stankus Saulaitis *The Lithuanian Heritage: The Many Views of Youth*, Antano Adomėno *Lithuanian Diaspora: Konigsberg to Chicago*, lietuviškų patiekalų receptų knyga.

Nuotraukų kolekcija

Kolekciją sudaro per 50,000 nuotraukų, pradedant XIX šimtmečio pabaigos „daguerotipais“, baigiant šiuolaikinių Lietuvos meninės fotografijos rinkiniu. Didžiausia kolekcijos dalis — Amerikos, ypač Čikagos, lietuvių gyvenimas: šeimų portretai, vestuvės, laidotuvės, pokyliai, renginiai, gyvenamos vietos, mokyklos. Daugumos fotografijų turinys indeksuotas Irenos Šerelienės, Šį darbą dabar tęsia Karilė Vaitkutė.

Dailės kolekcija

Muziejaus nuolatinė dailės kolekcija tebeformuojama. Būta galima paminėti įsigytą Dalios Kasčiūnaitės, Prano Gailiaus, Mikalojaus Vilučio, Prano Domšaičio, Prano Lapės, Giedriaus Jonaičio ir kitų

Balzeko lietuvių kultūros muziejus, esantis 6500 S. Pulaski Rd. Čikagoje.

XX amžiaus lietuvių dailininkų kūrinius. Muziejaus tikslas yra tapti reprezentacine užsienio lietuvių ar su Lietuva susijusių dailininkų kūrybos galerija, sukaupiant tokių menininkų kaip Jurgis Mačiūnas, Elena Gaputytė, Kazys Varnelis, Kęstutis Zapkus, Viktoras Petravičius, Chaim Soutine, Jacques Lipchitz, Victor Brenner, Jonas Mekas, Alex Sepkuss, Romona Keveza ir kitų, darbus.

Kol kolekcija kaupiama, muziejus daugiausia energijos skiria laikinoms dailės parodoms. Šių parodų tikslas dvejopas — supažindinti amerikiečius su šiuolaikiniu menu iš Lietuvos bei suteikti Amerikos lietuviams galimybę matyti šiuolaikinį Čikagos ir Amerikos dailininkų meną. Būtų galima paminėti stambesnes grupines parodas: „Perfection in Exile: Chicago Immigrant Art“, kurioje dalyvavo menininkai kilę iš Kanados, Peru, Brazilijos, Lenkijos ir Lietuvos. „Smuggled Art“ — sovietiniais laikais iš Lietuvos atgabentų nekonjunktūrinių kūrinių iš privačių Amerikos kolektojų paroda, Čikagos universitetų meno profesorių paroda, „Recent Documents“ modernaus meno paroda iš Vilniaus Šiuolaikinio Meno centro ir individualias žymių lietuvių dailininkų Dalios Kasčiūnaitės, Giedriaus Jonaičio, Liudijos Kryževičienės, Stasio Eidrigevičiaus, Rimo Čiurlionio, Audriaus Plipio parodas.

Muziejus stengiasi išplėsti lietuviško meno propagavimo geografiją. Taip „Karalių rankraščių“ paroda keliavo į Otawą, St. Petersburg, Wash-

ington, Lietuvių liaudies meno paroda — St. Charles (Illinois) Istorijos muziejų, Freeport (Illinois) Arts Center, „Meilės vizijų“ gobelenų paroda eksponuota prestižinėje Čikagos Kultūros centro ekspozicijų salėje bei keliaus į Palm Beach, Floridoje, nuolat rengiamos keliaujančios parodos Čikagos visuomeniniuose pastatuose, korporacijų centruose. Malonu ir prasminga, kad, rengiant parodas, muziejus visingai bendradarbiaujama su Lietuvių dailės muziejumi Lemonte ir Čiurlionio dailės galerija, o taip pat Čikagos susigimiančių miestų programa, Čikagos miesto Kultūros skyriumi ir kitomis organizacijomis. Juk sutelktomis jėgomis pasiektas rezultatas išpūdingesnis.

Imigracijos istorijos ir Amerikos Lietuvių genealogijos skyrius

Imigracijos istorijos ir genealogijos skyrius muziejuje buvo įkurtas 1987 m. Jam vadovauti ėmėsi Jessie Daraska ir Mollie Kletz. Pagrindinis skyriaus projektas — „Lietuvos pionieriai“, tyrinėjantys pirmųjų lietuvių Amerikoje istoriją, susilaukę plataus atgarsio. Žmonės siunčia žinias apie savo šeimas ir bendruomenes iš netikėčiausių Amerikos kampelių. Surinkta medžiaga virst fotografijomis iliustruota knyga.

„Lietuvos pionierių“ projektas paskatino individualius entuziastus pasidalinti savo sukauptą medžiagą. Taip Harry Woodworth iš Elizabeth, New Jersey, surinko per 1,000 lietuviškų mirties pranešimų iš senų rytinės Amerikos pa-

krantės laikraščiu: Joe Mills aprašė Wisconsin valstijos lietuvių istoriją; George Rodgers nurašė lietuviškus antkapinius užrašus Michigan valstijos kapinėse.

Kitas projektas — „Lietuviai Antrojo pasaulinio karo Amerikos armijos veteranai“ — susilaukė ne mažesnio dėmesio. Veteranai ir jų šeimos jau atsiuntė šimtus karo laikų nuotraukų ir istorijų, kurios spausdinamos muziejaus žurnale *Lithuanian Museum Review*.

Genealogijos draugija kas du mėnesiai rengia seminarus ir paskaitas lietuvių genealogijos klausimais, pvz., „Mūsų protėvių pinigai“, „Lietuvos didikai“, „Amerikos lietuvių genealogijos šaltiniai“, „Lietuvos archyvai“, „Kaip sudaryti šeimos medį“ ir kt. Draugija didžioji dalis per daugelį metų surinktą archyvą, kuriuose daugiau nei 50,000 lietuviškų mirties pranešimų, tvarkomų Lillian Gedwill, amžiaus pradžios laivų keleivių sąrašai, ypač smulkūs Amerikos ir Rusijos armijų Lietuvos žemėlapių labai parankūs, ieškant protėvių kaimų ir miestelių, skirtingai vadinamų įvairio-

Stasys Balzekas, jaunesnysis, Balzeko lietuvių kultūros muziejaus įkūrėjas ir prezidentas.

mis kalbomis. Draugija glaudžiai bendradarbiauja su Vilniaus, Kauno, Minsko, Maskvos, Varšuvos, Seinų ir Krokuvo archyvais, į kuriuos pateko XIX amžiaus Lietuvos gyventojų dokumentai.

Žemėlapių kolekcija

Muziejus turi surinkęs per 200 antikvarinių ir 700 šiuolaikinių Lietuvos žemėlapių kolekciją, kurią prižiūri Edwardas Pocius. Šie žemėlapiai vaizdžiai iliustruoja Lietuvos valstybės vystymąsi nuo Didžiosios Kunigaikštystės laikų. Prancūzijoje, Olandijoje ir Vokietijoje spausdinti sąjungos su Lenkija, bendros Lenkijos ir Lietuvos valstybės padalinimo ir XX šimtmečio pradžios žemėlapiai ne tik parodo, kaip kitų kraštų kartografai įsivaizdavo Lietuvą, bet ir yra vertingi kūriniai — puikiai dekoruoti, spalvinti ranka grafiškos lakštai.

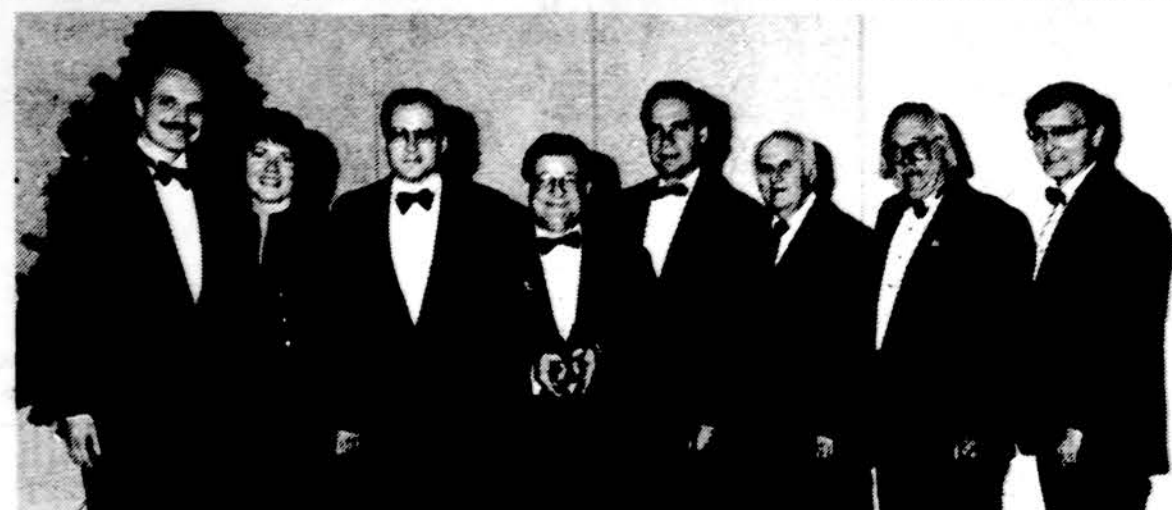
(Nukelta į 2 psl.)

Vaikų muziejuje mažųjų lankytojų laukia įvairiausi žaidimai.

Jessie Daraska ir Edwardas Pocius padeda šimtams, kurie domisi lietuviška genealogija.

Balzeko lietuvių kultūros muziejaus direktorių taryba. Iš kairės: dr. Petras V. Kisieliū, Karolė Balzekaitė, Robertas Balzekas, Dovydas Mackevičius, Stasys Balzekas, III, Pranas Zapalis, Stasys Balzekas, jaunesn., Joseph Katauskas.

Ilgametė Balzeko kultūros muziejaus liaudies meno programų direktorė Ursulė Astrienė.

Nepaliaujamas rūpestis dėl gimtosios kalbos

Baigiantis lapkričiui, Lietuvoje nuvilnijo renginiai, skirti dvidešimtmeciui, kai Atgimimo, Sąjūdžio bangos spaudžia ma tuometinė valdžia įteisino nuostatą, kad valstybinė Lietuvos kalba yra lietuvių kalba. Tokiu būdu buvo atkurtas valstybinės kalbos statusas, atsiribota nuo sovietinės valdžios visur brukamos rusų kalbos, luošinusios mūsų senąją, žodinę tėvų ir protėvių kalbą.

Rašytojų klube ta proga surengtame pokalbyje „Nepaliaujamas rūpestis dėl kalbos“ dalyvavo net tik rašytojai, kalbininkai, bet ir kalbos priežiūros bei norminimo teisų turintieji įstaigų — Valstybinės lietuvių kalbos komisijos prie Lietuvos Respublikos Seimo ir kalbos inspekcijos vadovai.

Pradėdamas pokalbį, Rašytojų sąjungos pirmininkas V. Sventickas priminė dar 16 amžiuje nuskambėjusius Mikalojaus Daukšos žodžius iš jo *Postilės*: „Juk tautos laikosi ne žemės derlingumu, ne apdarų įvairumu, ne apylinkių smagumu, ne miestų ir pilių tvirtumu, bet vien vartojimu savo gimtosios kalbos“.

— Daukšos *Postilės* sakiniai teskamba vel,— kartojo V. Sventickas Rašytojų sąjungos valdybos pareiškimo žodžius, paskelbtus prieš trejus metus, bet tinkančius ir šiandien. — Rodos, lietuvių kalba jau minėjo savo kryžiaus kelius, jau prisikėlė, kad niekad negultų į svetimųjų jai paruoštą karstą. Rodos, baigėsi šios senos, bet labai gražios Europos kalbos niekinimo ir persekiojimo metas. Pagaliau savo namuose ji nebe įnamė ir ne viešnia, o teisėta savininkė. Ir visiems laikams. Deja! Tarsi koks grybas ar dar kitaip pavadinta negalia ėda ją jau iš vidaus.

Patvirtinusi, kad lietuvių kalba yra mūsų kultūros paveldo dalis, vyriausioji kalbos pareigūnė, Valstybinės lietuvių kalbos komisijos pirmininkė D. Mikulėnienė pritarė V. Sventicko žodžiams ir pasakė, kad mūsų gimtosios kalbos padėtis šiandien iš tiesų dar sunkesnė, grėsmingesnė, negu prieš dešimt metų. Jei anais, sovietiniais laikais mums svetimą rusų kalbą vaikams bruko ne tėvai, o valdžios įstaigos, žmonės visai priešinosi iš rytų sklindančiam lietuviškos kalbos dar- kymui, tai dabar iš kitur plintančios svetimybės priimamos lyg išskėstomis rankomis. Jau atsiranda mokyklų, kuriose ne tik mažinamos gimtosios kalbos pamokos svetimųjų sąskaita, bet kalbėti, skaityti ir rašyti vaikai moko mi vien tik anglų kalbą. Vairu- kčiai svetimų kalbų jau pradeda mokyti ir kai kuriuose darželiuose. Tėvai tam ne tik nesipriešina, bet pritaria, net stengiasi, kad jų vaikai patektų į tokias mokyklas ar darželius.

D. Mikulėnienė sakė, kad Valstybinės kalbos komisija visai priešinosi tokiems reiškiniams, bet, kai nesulaukta visuomenės pritarimo, toli gražu ne visuomet pavyksta ką nors padaryti. Tiesa, vyriausioji kalbos pareigūnė D. Mikulėnienė pasidžiaugė kai kuriais poslinkiais, plečiant ir atidarant lietuviškas mokyklas sulenkintame Vilniaus krašte. Prie atominės elektrinės esančio Visagino miesto rusakalbiai gyventojai jau sėkmingiau mokosi val-

stybinės lietuvių kalbos, o Vilniaus Antano Vienuolio vidurinė mokykla ėmė rengti lietuvių kalbos kursus mokinių tėvams — lenkams, rusams, gudams, kitų tautinių mažumų atstovams.

Bet kas iš to, jei, pasak, rašytojo J. Apučio, rusų kalbos įtaka siesdama pasitraukė, o kaip mylimoji priimama anglų ar kita užsienio kalba? Kas darosi jaunimo sambūriuose, kur siautėja keiksmažodžiai ir į juokus nepanašūs juokai, be saiko plustantys ir į literatūrą, — kartojo V. Sventickas anuometinio Rašytojų sąjungos valdybos pareiškimo žodžius. Kokia maišalynė iš- kabų ir reklamų margumyne — jau nežinai, kurios valstybės kokiame mieste esi atsidūręs. Kas sklinda iš radijo ir televizijos, kur skuboti ver- timai, tarant tikrinius var- dais, dar pagyrūniškai „page- rinami“ atseit angliška tarse- na.

Kalbininkas V. Vitkauskas apgailestavo, kad net aukšti vyriausybės, ministerijų pa- reigūnai, pamiršę Jablonskio priesaką žiūrėti tėvų kalbos, užuot prisimintę gražių lietu- viškų žodžių atitikmenų, be saiko perša svetimybės — imidžus, reitingus, kompensacijas, marketingus, holdingus, asociacijas ir daugybę kitų svetimybų.

Tiek slavų, tiek kitų kalbų įtakoje ne tik kasdieninė, bet ir Lietuvos laikračių, knygų, radijo, televizijos kalba tam- pa sintetinė, mechaninė, nus- sususi, nežodinga, be gyvos kalbos jausmo, — apgailesta- vo poetė O. Baliukonytė. Lite- ratūros kritikas G. Bleizgys pastebėjo, kad pablogėjo ir užsienio rašytojų knygų ver- timai į lietuvių kalbą. Poetas J. Strielkūnas nurodė ir vieną priežastį — dabar literatūrą dažniausiai verčia jauni vertėjai, gyvą lietuvių kalbą žinantys blogiau, negu užsieninė. Vienos leidyklos at- stovas A. Rybelis sakė, kad nenusistovėjusi svetimų as- menvardžių rašyba — kas kaip nori, taip iškreipia kitų kraštų autorių vardus ir pa- vardus.

Antai, knygų vitrinose nese- niai jis matęs išleistą pran- cūzų rašytojo A. Mouris kny- gą. Bet, jei prisikeltų jos auto- rius, tai nepripažintų savo pavardės, nes viršelyje nuro- dytas lyg ir visai kitas auto- rius — Morua. A. Rybelis siūlė valstybinės kalbos komisijai pasirūpinti, kad asmens var- das tiek literatūroje, tiek ži- niasklaidoje būtų neliečiamas.

Pokalbio dalyviai svarstė būdus ir galimybes apsaugoti mūsų kalbą nuo svetimybų. Valstybinės kalbos komisijos pirmininkė D. Mikulėnienė pasidžiaugė, kad kai kuriuos svetimybų suluošintus, nu- tautėjusius žodžius pakeičia išsivijus lietuvių egzilyje iš- saugoti grynai lietuviški žo- džiai. Sovietmetyje ir dar il- gai po jo laikraščiai, radijas, televizija (kartu paėmus) vi- sur vadinta pažodiniu gre- mezdišku vertimu iš rusų kal- bos: masinės informacijos priemonės. Tik neseniai, gal prieš metus, staiga visi — tiek valdžios, tiek paprasti žmonės ėmė skaityti ir rašyti žiniask- laida. Valstybinės komisijos pirmininkė D. Mikulėnienė pripažino, kad šis mūsų viuo- menėje greitai prigijęs ir gry- nas, gražus lietuviškas žodis pas mus atėjo iš JAV lietuvių laikraščių, pakeitęs aną susta-

Žiemos mežginiai. Nuotr. Kazio Abrozaičio

barėjusių, pažodinių vertimą iš rusų kalbos — masinės infor- macijos priemonės. Pagalvo- jau, kad iš *Draugo*, kitų už- sienio lietuvių laikraščių kny- gų galėtume pasimokyti, kaip teisingai, neiškreiptai rašyti užsienietiškus asmenvardžius ir vietovardžius.

Pokalbyje dalyvavęs kalbos inspekcijos viršininkas D. Smalinskas paaiškino, kad už valstybinės kalbos nevar- tojimą, jos iškreipimą, kitus įstatymais numatytus pažeidi- mus ši inspekcija turi teisę bausti kaltuosius ne tik išpė- jimais, bet ir pinigineis bau- domis nuo 100 iki 2,000 litų. Pažeidimų daug, o kiek bau- dų? — ne vienas pokalbio da- lyvis klausė Kalbos inspek- cijos viršininko.

Jis atsakė, kad per tris pas- taruosius metus inspekcija pa- skyrė 84 administracines nuo- baudas. Iš jų 23 asmenys iš- pėti, 61 paskirtos piniginės bau- dos. Tų baudų bendra su- ma — 14,000 litų.

— Kai tiek daug valstybinės kalbos įstatymo, jos vartojimo pažeidimų — ta suma aiškiai per maža. Ir baudos menkos. Už ne vietoje pasatytą auto- mobilį baudžia 300 litų, o už kalbos darymą — tik šim- tinė, — kalbėjo poetas V. Rei- meris.

Jam pritarė rašytojas J. Apučis, pripažindamas, kal- bos komisija dažnai nusizemi- nanti mūsų kalbos daryto- jams.

Mano galva, toks kalbos ser- gėtojų veiklos įvertinimas ne- perdetas. Juk ir dabar, įsijun- gęs televizorių, girdžiu, kaip jaunas diktoriaus, iškreipda- mas lietuviškų žodžių tarse- ną, pamažiškai, gatvės kalba veda laidą *Paskutinė kryžkelė*. Atsiverčiu laikraštį, mirgantį svetimybėmis (dizaineriai, rei- tingai, podiumai, parkingai). Vakar saleje, kur vyko Daili- ninkų sąjungos suvažiavimas, mačiau ryškų užrašą „No smoking“, nors pagal Adminis- tracinę teisės pažeidimų ko- dekso valstybinės kalbos ne- vartojimas iškabose, kituose viešuosiuose užrašuose baudžia- mas bauda iki 100 litų.

— Visko nespėjame pamaty- ti, todėl prašome visuomenės paramos, — kalbėjo kalbos in- spekcijos viršininkas D. Sma- linskas. Jis sakė: nutvėrę ko- kią kalbos iškreipimų pilną knygą ar laikraštį — pasa- kykite, parašykite mums (kal- bos inspekcijos adresu: Žvejų 14, 2600 Vilnius).

Čia derėtų dar kartą išsa- kyti Rašytojų sąjungos valdy- bos paskelbto pareiškimo žo- džius: „Lietuvių rašytojai, di- džiai susirūpinę dėl tokios pa- dėties, labai norėtų priminti šį negerumą vienas kitam ir tuo

rūpesčiu užkirsti žmones. Pa- sakyti, kad tai ne tik moky- tojų ir redaktorių reikalas, o visų pareiga, ypač šeimų. Ra- šytojai ragina visus, kurie dar nuožmiais tariamos „tautų draugystės“ laikais jautė nuo- skaudą ir būtinybę ginti gim- tąjį žodį, dabar irgi neįkyriai, nepriekabia, be įžeidinėjimų taisyti mūsų kalbą. O kalbą prižiūrintiems linki tvirtos rankos, nesidrovincios kai ka- da pasiimti ir rykštę“.

Algimantas Antanas
Naujokaitis

VIEŠĖJO AKTORĖ IŠ JAV

Pirmą kartą Kauno kame- riniam teatre su monospek- takliu „Liuciferio vaikas“ dvi dienas svečiavosi Amerikos lietuvių kilmės aktorė Daina Zemliauskaitė, vaidinanti te- atre „Thrust Stage“ Kala- mazoo mieste, Michigan val- stijoje.

Kartu su aktore į Kauną at- vykusi teatro režisierė Kathy Lynn Sliter pasakojo, kad ku- ria spektaklius, kurių pjesių autorės yra moterys, arba ku- riose gvildenamos moterų pro- blemos.

Williams Luce pjesėje „Liuciferio vaikas“ sukurta pagal garsiosios danų rašytojos Ka- ren Blixen biografiją. Tai septyniadešimtmetės moters prisiminimai apie Afrikoje praleistus gražiausius savo gyvenimo metus.

D. Zemliauskaitės tėvai iš Lietuvos emigravo 1949 me- tais, o aktorė gimė Amerikoje. Nors ji puikiai kalba lietu- viškai, spektakliai vyko anglų kalba dėl meniško bei sub-

tilaus teksto buvo sudėtinga išversti pjesę. Spektakliai vy- ko lapkričio 27 ir 28 d. (Elta)

Muziejus...

Atkelta iš 1 psl.

Kolekciją sudaro Mercator „Litvania“ (apie 1625m.), pirmas žemėlapis, kuriame Lietuva pavaizduota kaip atskira valstybė. „Rad- vilos žemėlapis“, išleistas Bleau 1613 m., pirmas Lietu- vos žemėlapis, pagrįstas ne žodiniu krašto apsakojimu, bet Radvilos pasamdyto karto- grafų matavimais, Valerijono Virbicko 1911 m. išleistas pir- mas tikslus, lietuvių kalba su- darytas žemėlapis bei Povilo Matulionio sukurta vienas pirmų nepriklausomos Lietu- vos Respublikos žemėlapių (1922 m.).

Lietuvių kalbos ir švietimo skyrius

Nuo pat 1966 m. muziejus rengia lietuvių kalbos pamokas. Jų ilgametė vedėja buvo a.a. Gailutė Valiulienė, dabar šį darbą tęsia Karilė Vaitkutė. Pamokos kasmet sutraukia dešimtis trečios kartos Ameri- kos lietuvių bei verslininkų. Dauguma besimokančių nese- niai rado gimines Lietuvoje ir nori išmokyti skaityti bei rašyti laiškus. Mokydama kalbos, Karilė Vaitkutė supažindina mokinius su Lietuvos istorija, kultūra ir dabartiniu gyvenimu. „Studentai susizavi Lietu- va, sako ji. — Jie nori žinoti, koks gyvenimas Lietuvoje, kaip atrodo kraštas, kokie yra miestai ir kaimai, įdomiausios istorijos momentai. Labai pa- ranku, kad šios pamokos orga-

nizuojamos muziejuje, nes čia apstu vaizdinės medžiagos. Pavyzdžiui, pasakoju apie Vil- nių ir galiu parodyti fotografi- jas, žemėlapius, knygas, video filmus ir panašiai“.

Pernai muziejus buvo suren- gęs anglų kalbos pamokas naujai atvykusiems į Čikagą lietuviams. Kalbos pagrindų mokėjimas padeda jiems ge- riau jaustis, tęsiant studijas ar gaunant darbą.

Šis muziejaus skyrius taip pat atsakingas už mokyklinių ekskursijų priėmimą. Malonu, kad vis daugiau ir daugiau vaikų iš visos Čikagos atveža- mi pasimokyti, gerbti ir ugdy- ti etninę kultūrą.

Numizmatikos kolekcija

Numizmatikos kuratorius Frank Passic, įvairių Ameri- kos numizmatikos parodų ir konkursų nugalėtojas, tiesiog fanatiškai pildo kolekciją trūkstamais banknotų ir mo- netų egzemplioriais, renka tiek senovinius, tiek ką tik iš Lietuvos monetų kalyklos ar bankų spaustuves išleistus pavyzdžius. Muziejuje galima apžiūrėti įdomią viduramžių Lietuvos monetų kolekciją su pirmaisiais vyčio ženklais, pil- ną Lietuvos banknotų kolek- ciją.

Taip pat Numizmatikos sa- leje eksponuojami lietuviški kariniai ordinarai ir medaliai: Vyčio kryžius, Gedimino, Vy- tauto Didžiojo ir kt.

Lankytojus sužavi viena pil- niausių garsaus skulptoriaus Petro Rimšos (1881-1961) me- dalių kolekcija, kurią papildo jo gipso modeliai, sukurti lan- kantis JAV, bei iš Bostono dailiųjų menų muziejaus pas- kolinta žymi „Artojo“ (1922m.) skulptūra.

Liaudies meno skyrius

Muziejus turi nuolatinę lie- tuvių meno ekspoziciją, kurioje rodomos emigrantų iš Lietuvos atsiplukdytos namų audimo lo- vatiesės, tautiniai rūbai, me- džio drožiniai, net gausiai de- koruotos skrynios bei jau Amerikoje liaudies meistrų tradicija sukurti namų apyv- kos daiktai.

Liaudies meno skyrius nuo- lat organizuoja įvairias liau- dies meno pamokas. Helen Pius 26 metus iš eilės vedė kalėdinių šiaudinukų darymo pamokas, Ursulė Astrienė kas- met vadovauja velykinių mar- gučių pamokoms, Eglė Ivins- kienė organizavo vaikų meni- nio ugdymo užsiėmimus. Mu- ziejaus savanoriai talkininkai,

dažniausiai vadovaujami Mari- jos Kriaučiūnienės ir Paulinos Vaitaitienės, kasmet papuošia lietuviškas Kalėdų eglutes Čikagos O'Hare tarptautiniame ir Midway oro uostuose, Mo- ksko ir pramonės muziejaus Kalėdų festivalyje bei State gatvėje, Čikagos vidurmiesty- je.

Vienas pagrindinių muzie- jaus programų rėmėjų yra mu- ziejaus Moterų gildija. Gildija ne tik rengia piniginius vajus, bet organizuoja kasmetines šeimos šventes, koncertus, paskaitas, ekskursijas. Gildija rūpinasi lietuvių tekstilės ir tautinių rūbų ekspozicija mu- ziejaus pagrindinėje saleje bei žymių lietuvių moterų paroda.

Edvardo Mankaus audio—video salė

Daug žiūrovų sutraukia mu- ziejaus Audio-video salė. Ed- vardo Mankaus sumanumo ir nenuilstančios energijos dėka, saleje įrengta vaizdo ir garso technika, vyksta fotografijos ir plakatų parodos, paskaitos ir filmų peržiūros.

Vaikų muziejus

Įkurtas 1982 m. Patricijos Bakūnienės darbo dėka, Vaikų muziejus įrengtas dviejose salese. Pirmoji perkelia vaiko vaizduotę į XIX šimtmečio Lie- tuvos kaimą. Čia galima pa- žaisti vietinio sodyboje, pa- vartoti namų apyvokos daik- tus, sužinoti jų pavadinimus anglų ir lietuvių kalba. Antroji salė įrengta kaip viduram- niška pilis, su riterių šarvais ir gynybinio kanalo tilteliu. Čia vaikų laukia senovės karių ir vaidilucių rūbai, kuriais persi- rengus, galima padukti. Ek- sponatus Vaikų muziejuje gali- ma liesti ir judinti, nes žais- dami mažieji maloniau įsisa- vina pradines mūsų istorijos ir kultūros pamokas. Pernai lie- tuvių Vaikų muziejus buvo aprašytas Tokyo, Japonijoje, išleistoje knygoje apie pasaulio vaikų muziejus.

Muziejus yra užėmęs tvirtą poziciją tęsti ir plėsti veiklą 21 šimtmetyje. Suburtas kūry- bingas ir energingas darbuo- tojų kolektyvas, nustatytos strateginės kryptys kur link vystyti kolekcijas, nekartojant kitų lietuviškų institucijų dar- bo, užtikrintai sukasi finansavi- mo ratas. Toliau kuriantis šiame krašte naujiems atei- viams iš Lietuvos bei trečios ir ketvirtos kartos Amerikos lie- tuviams ieškant savo šaknų, muziejaus rolė turėtų augti ir padėti ugdyti jaunimo dvasi- nius pagrindus.

Paulina Vaitaitienė ir Marija Kriaučiūnienė puošia lietuvišką Ka- lėdų eglutę O'Hare oro uoste.

Balzeko lietuvių kultūros muziejaus baletų pamokų direktorė Si- gita Balzekienė, mokytoja Eglė Klikauskaitė ir Stasys Balzekas, jau- nesn., su mažosiomis balerininėmis.

SIGITUI GEDAI — BALTIJOS ASAMBLĖJOS PREMIJA

Baltijos asamblėja kasmet skiria premijas vienam Lietuvos, Latvijos ir Estijos menininkui arba mokslininkui.

Šiometinė Baltijos Asamblėjos premija paskirta lietuvių poetui Sigitui Gedai. Jo poezija Baltijos šalyse žinoma ne tik iš jo knygų. Pagal S. Gedos eiles kompozitorius Bronius Kutavičius yra sukūręs oratoriją *Paskutinės pagonių apeigos, iš jotvingių akmenų* ir kitus muzikinius kūrinius.

Premija taip pat paskirta es'ų kompozitoriui Erkuu Sven Tuur, latvių architektui Janiui Krastiniui.

Anksčiau Baltijos asamblėjos premijas pelnę šie Lietuvos meno ir mokslo atstovai: poetė Judita Vaičiūnaitė, teatro režisierius Eimantas Nekrošius ir archeologė Rimutė Rimantienė.

Lapkričio pabaigoje Taline įvykusiame Baltijos Asamblėjos posėdyje ši garbinga premija buvo įteikta Sigitui Gedai. Sausdiname ta proga Taline pasakytą S. Gedos žodį ir kelis jo eilėraščius, autorius paskirtus *Draugo* šėtadienio priedui.

A.N.

Vienintelė poezijos laisvė

Dekodamas už man suteiktą garbę, kad, mano giliu įsitikinimu, čia labiau pagerbta pati poezija, nei aš, kuklus tarnas. Tą mintį paaiškinsiu labai paprastai, labiau apeliuodamas į tuos, kurie emėsi praktiškų, tautoms ir visuomenėms naudingų bei reikalingų projektų. Priklausau menininkų genčiai, kuri vis dar tebemano, kad poezija turi pozityvią vertę, t.y. savaiminę, jau pačiu buvimu garantuojamą. Kitaip tariant, jei pasaulyje dar kuriama poezija, tai nereikia nuogąstauti, jog pats pasaulis praras vertę. Pagarbą ir orumą.

Nenorėčiau, kad mane kas priskirtų prie svajotojų, keistuolių, atsiskyrėlių ir atskalinų, — šventųjų pamišėlių, kurie labai daug padaro, plaukdamiesi prieš srovę, t.y. viską atvirkščiai: stovintį ant kojų apversdami aukštyn. Savo kūryboje, savo projekte, kaip dabar mėgstama sakyti, ieškau atspirties taškų tradicijose, ne vienos kurios tautos, tarkim, savosios, bet daugely tradicijų: lietuvių, latvių, estų, rusų, lenkų, vokiečių... Tos poezijos man nuo jaunumės buvo artimos, kaip ir pačios seniausios, archaishiausios — senovės indų, babiloniečių, senovės kinų ar graikų.

Kad visa tai neskambėtų pompastiškai, iš karto rezignuoju. Žmogaus gyvenimas toks trumpas, o proto ir jausmų išgalės tokios ribotos, kad kiekvienas panašus projektas gali likti nerealizuotas.

Beje, čia visa poezijos paslaptis: jinai laimi pralaimėdama, kaip žmogus, vos suvokęs šito pasaulio sąrangą.

Mano paties poezija, bent jau tai, ką matau geresnio per kokius trisdešimt metų sukūręs, prasidėjo nuo žmogiškojo fiasco jausmo: „Mirdamas šlovink!“

Tebematau, kad šiek tiek priartėjau prie poezijos kaip gyvenimą teigiančio meno. Pocijoje jos prigimtyje užkoduota ši paslaptis. Tik dėl to jinai magiška, plastiška, muzikali, emocionali, išmintinga, logiška ir teologiška. Pasidairęs po tuos plotus, kur paskutiniuosius dešimtmečius trūsė man artimos sielos, pirmiausia, tos, kurios jau pažymėtos šia aukšta premija, užtinku daugelį panašybių. Pirmiausia, tą gyvenimo ir mirties giedojimą, teigimą. Tai kas, kad dažnai sielvartingą netgi liūdną ir pesimistišką. Vaduojamės iš tų pačių negalių, ieškom to nedidelio erdvės ploto, kur galėtume žmoniskiau gyventi. Sudvasinti, t.y. humanizuoti šaltą, metalu žvangantį vakuumą. Po to bus smagiau, bent jau tiems, kurie bandys ieškoti gyvenimo sėklų čia, prie Baltijos vandenų.

Šitame amžiuje trys tautos taip ilgai buvo antspaudojos mirties antspaudu, kad visų sričių, profesijų, verslų žmonėms nelieka nieko kito — iš savo artimo mirties pasemti gyvenimo meno. Tam visa mūsų laisvė.

Sigitas Geda

Albinas Bytautas — senas ūkininkas Kudlikas, ir Liuda Léverienė — Kudlikienė Žemaitės „Piršlybose“.

SIGITAS GEDA

GĖLYTĖS, ŠVIEČIANČIOS PER MIGLĄ

„tik daugeliui metų praėjus,
beveik lioviaus skaityti knygas,
beveik aiškiai suvokdamas,
kad galop reikės parašyti savąsias,
savo išminties ir šventumo.“

1998.XI.4.

PAULIUS — SU DIEGLIAIS ŠONE

Kažkodėl šventas Paulius, pridulkėjusia burna,
mažas ir drebulio kvečiamas
Korinto uostamiesty, nelyg
kokioj neapšviestojo Klaipėdoj:
dairosi, čepsi,
vis primindamas apdaužytą
molinį indą, kuriame
pramaišiu
visos dieviškos dovanos.

1998.XI.4.

GALOP IŠRYŠKINTAS NEGATYVAS

Vel Viešpats, bet ne tas, o truputėlį kitoks,
sėdintis Bostone, tarp lietuvių
ir kukulinių: vis liepia,
vis ragina vakarieniaudamas,
vakarodamas: „Imkit ranka,
laužkit, dekit burnon,
užgerkit tuo
rūgščiaskonių vynu...
Nebijokit, jei pritrūktų, dar atsiras.
Ką nors sugalvosim.“

1998.4.5

PIEŠINĖLIS KREIDA

Tatai labai siauras laukas prie Nemuno,
balto smelio atabrada,
o pačiam laukų vidury
žydi balzanas grikių,
mano širdies švilpynėle!

1998.XI.5

BAROKO MUZIKA — TAI ERDVĖ APMĄSTYMAMS

Taip po savo koncerto gruodžio 6 d. Lemonto lietuvių dailės muziejuje sakė pianistas Rokas Zubovas. Pasikvietęs Angel Petro (soprano), su kuria susipažino, akompanuodamas St. Xavier universitete, R. Zubovas su daininke atliko prancūzų, anglų ir vokiečių baroko epochos kompozitorių kūrinius. „Šios epochos muzika sukuria ypatingą nuotaidą, — sakė R. Zubovas, — ji palieka daug erdvės apmąstymams, nereikalauja įtampos, vidinio konflikto“. Kaip vėliau papasakojo muzikantai, kūrinius šiam koncertui rinkosi abu. A. Petro sakė, kad jai labiausiai patiko anglų kompozitoriaus H. Purcell „Edipo“

kūrinio ištrauka. Jos vardu muzikantai ir pavadino savo koncertą — „Music for a while“. Šiame kūrinyje aklas karalius Edipas, visą amžinybę priverstas klaidžioti, klajoja ir dainuoja, nes vien tik muzika palaiko jo iškankintą sielą.

Angel Petro balsas — nestiprus, kamerinis, jai ypač pavyko aukštos kloraturinės natos. Jos — skaidrios, lengvos, tikslios. Ypač muzikantei pavyko atskleisti G. F. Handel kūrinį dviasia. A. Petro dainavo ekspresyviai, įsijausdamas, stengėsi perteikti dainuojamojo kūrinio nuotaiką. R. Zubovas sakė, kad su šia daininke jam labai smagu groti

Pianistas Rokas Zubovas.

scenoje, nes ji dainuoja gyvai, išraiškingai, laisvai, savo atliekamus kūrinius nuspalvina jausmu ir nuotaika. „Baroko muzika — mano mėgstamiausia, — sakė A. Petro, — na, dar ir Mocartas“.

Sol. Angel Petro

Rokas Zubovas grojo ir akompanavo baroko laikų klavesinu. Jis papasakojo, jog šis klavesinas — tai autentiška vėlyvo XVII a. Niderlandų meistrų kopija. Čikagoje yra meistras, kuris tokius instrumentus daro, o koncertui Lemonte R. Zubovui klavesiną paskolino St. Xavier universitetas. Nors muzikantas sakė, kad jis Čikagos scenoje pirmą kartą

groja šiuo instrumentu, tačiau muzikavo įtikinamai, atsipalaidavęs. Puikią techniką jis demonstravo, solo grodamas J. F. Rameau Gavotte variaciją, susikaupimą — atlikdamas J. S. Bacho Prancūziškos uvertūros ištrauką. Jo klavesinas klausė „dainavo“. Pasirodo, šis instrumentas turis tris tembrus: liutnes (skambesys panašus į gitaros tembrą), styginių ir dubliuotų styginių (dubliuotų oktava aukščiau).

Grazus buvo ir R. Zubovo bei A. Petro duetas. „Rokas jau pažista mane, — sakė dainininkė, — žino, kada man reikia įkvepti, žino, kada manęs palaukti“. Klausytojai, koncertui pasibaigus sakė, esą laimingi, kad juos tą baroko muzikos vakarą aplankė net du angelai.

Taciau baroko muzika Lemonto koncerto ciklas nesibaigia. Vasario 7 d. romantines mimiatiūras gros S. Zuboviene, o gegužės 3 d. Rokas ir Sonata klausytojams pateiks spalvingą, nuotaikingą ir truputį išdaigiską kūrinių puokštę, pavasarį pasitinkant. Jie gros keturiomis rankomis.

E. Andriulytė

„PIRŠLYBOS“ LOS ANGELES IR ČIKAGOJE

Kaimietė Julija Beniuševičiūtė (1845-1921), paraginta žinomo lietuvių tautos kultūrininko Povilo Višinskio (1875-1906), 1894 m. parašė dviejų veiksmų komedijėlę, kuri, kalbininko J. Jablonskio pataisyta, 1895 m. buvo išspausdinta *Tikrajame Lietuvos ūkininkų kalendoriuje*, pavadinta „Rudens vakaras“. Tuomet P. Višinskis autorę pavadino Žemaitė, o kūrinėlis vėliau pavadintas „Piršlybomis“.

Telšių Žemaitės Dramos

teatras, pakviestas Los Angeles Dramos sambūrio, „Piršlybas“ Šv. Kazimiero parapijos salėje vaidino lapkričio 21 ir 22 d.

Prie spektaklių, besirenkant žiurovams, scenoje visus linksmo muzikantas Jurgis Boblauskas. Vaidino: Rasa Bytautienė, Albinas Bytautas, Julija Kneitienė, Liuda Léverienė, Jonas Lukauskas, Rimas Martinavičius, Juozas Rūkus. Režisierė — Laima Pocevičienė; teatro direktorius — Kajetonas Šliogeris; scenografas — Algirdas Žebrauskas.

Senoviškai kaimiška vaidinimą ir supažindinimą su Telšių Žemaitės Dramos teatro pradžioje Los Angeles Dramos sambūris, nuoširdžiai talkinant Emal Dovydaitei ir kitiems nariams. Šiuo metu sambūriui pirmininkauja Aloyzas Pečiulis. Sambūriui iki savo mirties sėkmingai vadovavo Vincas Dovydaitis.

Po spektaklio vaidintojus lydėjo plovimai, dovanos, gėlės. Nuostabi draugiška nuotaiką sukūrė mielieji artistai žemaičiai. Draugiškesnės, malonesnės turbūt nebuvome patyrę. Visi džiaugėsi tikrai šauniai atliktu vaidinimu, o dar daugiau — bičiuliškais Žemaitės teatro aktorais. Padėka abiem teatro sambūriui, jų vadovams, artistams. Reikia tikėtis, kad dar ne kartą susitiksimė.

Algirdas Gustaitis

ČIKAGOJE...

Prieš š.m. lapkričio 29 d. Čikagoje ir apylinkėse gyveno lietuviai iš kone visų Lietuvos vietų, o po to sekmadienio — visi staiga norėjo tapti žemaičiais... Kodel? Del to, kad Jaunimo centro scenoje Telšių Žemaitės vardo dramos teatras žemaitiškai vaidino Žemaitės dviveiksme komediją „Piršlybos“!

Buvo malonu matyti publikos grūstę prigrūstą Jaunimo centro salę — dar reikėjo ir kėdžių pristatyti netilpusiems, o tai jau kur kas rečiau šiais laikais pasitaiko. Salėje matėme ir vaikų, ir paaugusių, ir baltų senelių; buvo neseniai mūsų tarpe apsigyvenusių, ir daug dešimtmečių čia praleidusių. Visus rišo šilta, maloni ir besišypsanti nuotaika, kurią sukėlė šmaikštus žemaitiškasis spektaklis ir ypač geras jo atlikimas.

Neliko abejonės: esame labai pasilgę savo teatro! O jei jau reikėtų neigiamą žodelį apie spektaklį tarti, sakytumė, kad per trumpai, per mažai. Kadangi „Piršlybos“ tokios trumpos, būtų ne pro šalį dar kokią priedelį pamatyti — juk iš taip toli atvyko svečiai, juk taip laukti ir taip mieliai sutikti buvo, tad ir liko kažkokio „neišsipildymo“ trūknelis. Juo labiau, kad tuojau po spektaklio ir aktorius scenoje, ir publiką salėje per ilgai užlaikė padėkos, kaibos, „antriniai pasirodymai“ (net visai pašalinį žmonių, kurie norėjo ne tiek pagerbti svečius, kiek patys pasirodyti).

Vis tik buvo malonu susipažinti su Žemaitės teatro režisierė Laimute Pocevičiene (šauki moteris, nenustabu, kad ir iš po jos rankų išejo toks darnus spektaklis), direktorium Kajetonu Šliogeriu, aktorais, ir prisiminti, galbūt daugelio jau pamiršta, lietuvių literatūros klasikę rašyt. Žemaitę.

Žemaitės Dramos sambūrio nariai mums buvo kažkaip dar artimesni, nes jie taip pat „saviveiklininkai“ — įvairių profesijų žmonės, kurie myli sceną, po darbų renkasi ir peticijas, aukoja savo laisvalaikį. (Kaip gerai tokia veikla mums pažįstama!) Sambūrio premjera įvyko 1993 m. kovo 25 d. Nuo to laiko Žemaitės teatras atliko daug gastrolių, apdovanotas ne vienu žymeiniu. Buvo malonu ir mums jo spektaklį pamatyti, nors kai kurie žiurovai skundėsi, kad „žemaitiškos šnekos“ nesupratę, bet tai tikrai netrukė sekti veiksmo ir džiaugtis kartu su visais — supratusiaisiai...

„Piršlybas“ Čikagoje globojo Jaunimo centras, tad jo vadovybei priklausė visų mūsų padėka.

A.T.B.

MOKSLEIVIAI IR M.K. ČIURLIONIS

Lietuvos Respublikos Seimo pirmininkas, profesorius Vytautas Landsbergis gruodžio 4 d. į susitikimą pakvietė Kauno moksleivius. Šiuo renginiu Kauno filharmonijoje prasidėjo pokalbių ciklas „Diena su Mikalojumi Konstantinu Čiurlioniu“.

Lietuvos M. K. Čiurlionio draugijos pirmininkas džiaugėsi, kad Kauno moksleiviai, lankydami muziejų, turi galimybę nuolat prisiliesti prie didžiojo menininko kūrybos.

Renginį organizavo M. K. Čiurlionio draugijos Kauno skyrius ir Kauno filharmonija.

Scena iš Žemaitės „Piršlybos“. Iš kairės: Albinas Bytautas, Jonas Lukauskas, Rasa Bytautienė, Rimantas Martinavičius, Julija Kneitienė ir Liuda Léverienė. Nuotr. Jono Tamaliūčio

Leidiniai

A. KEZIO „BŪTIES FRAGMENTAI“ PARODOS

BŪTIES FRAGMENTAI

Algimantas Kezys

Algimantas Kezys, kuris šiais metais švenčia savo 70-ųjų metų jubiliejų, lanko mus šiandien su savo fotomeno paroda — „Būties fragmentai“. Šis jo naujasis kūrinių ciklas buvo tik neseniai (spalio mėnesį) rodytas Vilniuje, Kaune, Mažeikiuose, Panevėžyje ir jo gimtinėje — Vištytyje, Vilkaviškio apskr.

Jo kūryba labai gražiai įvertinta ir sutikta su jautriu susipažinimu ne tik jo šiuo paskutiniuosiu kūrybos įnašu, bet ir surišta su jo ankstyviais darbais bei vizija.

„Būties fragmentai“ yra rinkinys, kuris skiriasi, bet ir komplementuoja ankstyvesnius ciklus jo kūrybiniam gyvenime. Ankstyviausias ciklas rodė mums grožį gamtos tviriniuose. Vėliau jo temos buvo ryškinamos architektūroje, kuri atspindėjo žmogaus sukurto vaizdą, bet taip pat dažnai paralelines gamtos formas.

„Būties fragmentai“ yra iš tikrųjų antras tomas, kuris seka ir akompanuoja A. Kezio prieš keletą metų išleistą — „Taisykime Viešpačiui kelius“.

Ten Algimantas Kezys veda mus, pagal Šventą Raštą, ieškant tų kosminių tikrovių. Jo nuotraukos ten, atrodo, vadinamos daugiau archeologinių vaidmenį. „Būties fragmentai“ — būdingi vien pasaulietiškas, gamtos ir abstrakčias reiškiniais. Jie vaizduoja kosmines tikroves, o gal, geriau pasakius, kosminę dinamiką, kuri gali arba atskleisti, arba

paslėpti kosmines tikroves. „Būties fragmentų“ vaizduose (daugiausia tik mažose detalėse to begalinio kosmoso) slypi gilūs, neapčiuopiami, dažnai ir paradoksiški klausimai.

Nors Algimanto Kezio fotomenas, žaidžiant su juoda baltu spalva, yra meistriškas, jį lydi „Būties fragmentuose“ ir žodiški žaidimai, kurie jau yra ne vien apie fotomeną, bet ir filosofiją.

Pavyzdžiui — jo knygos skiltis „Būtis iš arčiau“ rodo tos būties tikrus fragmentus, detales fotografijose, bet lydyntys ir bei kartojantys žodžiai veda giliau ir kelia savotišką nerimą: ar ta būtis, kurią mes matome iš taip arti, tikrai suprantama, nors ir matome ją iš arti, net kartais beveik tiesiog mikroskopiskai?

„Priešybų sąskambiai“, „Mažas didelis pasaulis“, „Kur yra toli?“, „Pasaulio vientisumas“, „Vieni daiktai tampa kitais“, „Klaidinančios kryptys“, „Spėti banga“, „Baugi tūštuma“, „Vienas ir daug“, „Gyva-negyva“, „Pokalbis su akmeniu“, „Kai laikas teka atgal“, „Uolos trapumas“, „Chaitotška tvarka“, „Žilas pavasaris“, „Pabaiga ir pradžia“ — kukliai esame traukiami į Būties fragmentus — daleles gamtos, kosmoso, bet sykiu ten, regėdami jo fotomeno vaizdus, esame įtraukti į daug gilesnio mąstymo pasaulį, kur lieka tie amžini klausimai, kurių mes vien savo žmogišku protu negalime patenkinti atsakyti. Tie amžini klausimai yra patys įamžinti šviesos ir šešėlių žaidime. Algimanto Kezio fotografijose: klausimai be atsakymų, juoda ir balta, o gal juoda ar balta?

Gal dėl to — „Būties fragmentų“ knygos pavadinimas yra sąmoningai išspausdintas, kad atrodytų truputį neaiškūs, be fokuso, nes atsakyti į tuos kosminius klausimus dar ne mūsų kompetencijoje. Gal mes atsakymo neturime, bet Algimantas Kezys, be abejo, moka juos iškelti meniškai ir meistriškai.

Kad jis keltų tokius klausimus savo mene — nestebėtina. Algimantas Kezys, kaip daugelis mūsų išeivijos kartos, atvyko į JAV 1950 metais. Čia jis ejo aukštesnius mokslus ir įsigijo filosofijos magistro laipsnį Loyola universitete Čikagoje. Jau studijų metu pradėjo domėtis fotografija. Jis įstojo į Jėzuitų ordiną, 1961 m. buvo įšventintas kunigu. 1964-ais metais pradėjo rengti fotomeno parodas. Įsteigė Čikagoje fotoarchivą, pavadintą jo mecenato A. Budrio vardu, ir Lietuvos bibliotekos leidyklą. Keletą metų vadovavo Jau-nimo centrui.

Ilgainiui jis pasirinko fotomenininko gyvenimo sritį. Dabar Algimantas Kezys ruošia kasmetines fotografijos parodas, kuriose dalyvauja daug menininkų iš Lietuvos.

Tomas Venclova su skaitytojais.

Nuotr. V. Kapočiaus

KONTROVERSIŠKAS REGINYS

Tomo Venclovos poetinis gilinimasis į regimų apraiškų esmę nėra lengvai įkandamas eiliniam skaitytojui. Neesu išimtis. Kažkada nelengvai skaitinėju R. M. Rilke's *Duono Elegijas* ir *Orfejaus sonetus*, T.S. Elioto *Bevaisę žemę*, A. Nykos-Nyliūno *Ziemos teologiją* ir dar kelių mūsų epochos poetų kūrybą. Ji sudėtinga. Lyginant su romantizmu ar simbolizmu, labiau linkusi pasinerti į mįslingą uždarymą. Kartais pasišovusi šokiruoti drąsiom, absurdiš-

kom, net reksmingomis figūromis. Niekio nelieka, tik tole-ruoti tai, kas mene yra, bei pasirinkti tai, kas artima. O pasirinkdamas įrodai, jog esi laisvas, kad nepataikauji minios diktatui.

Šiomet „Baltųjų lankų“ leidykla išleido Tomo Venclovos naują rinkinį *Reginys iš alejos*. Žodis reginys yra susijęs su regėjimu. O Venclova yra vienas labiausiai visur kelia-vusių lietuvių poetų. Turi aštrų įgūdį stebėti regimus

dalykus ar savo ryšius su žmonėmis apibūdinti tiksliai surestame eilėraštyje. Jo eilėtuos kūrinys yra tarsi glaudus, meniškai išprotautas esė, kuriame gvildinama kokio nors įvykio, žmogaus, miesto, valstybės, laikmečio likiminė būtis. Nestinga nei švelnios ironijos, nei tylaus sąmojo. Poetas, įsijausdamas į praeinamumą, neišvengiamai liūdi. Šiame rinkinyje ypač dažnai minima „nešimo“ (absence) idėja. Paskaitykime keistą eilėraščių „In memoriam Henkus Hapenckus“. „Absence“ tema itin artima amerikiečių poetui Mark Strand, Kongreso laureatui.

Valstybės likimo prasmėmis skamba graščia forma parašytas „Tu felix, Austria“ ir penkių eilėraščių ciklas „Jš Kinkinių užrašų“. Jei kas mano, kad Venclova yra išimtinai Vakarų Europos civilizacijos apologetas, klysta. Jam labiau rūpi visai planetai priklausan-tis humanistinis pradas, kartais ginamas tiesiog nesu-vojamu būdu: „Už šimto ar pusšimčio metų / stovėjo be-ginklis vyras, trumpam pri-jaukines / artejantį tanką“. Šalia tokio herojiško gesto pa-sigirsta ir ironiška tiesa: „...be-laisvės / žmogus / dar gali gy-venti: negali be miežių košės, / trumpo miego, skatiko kiše-nė. Be laisvės sunkoka tik mirti, / nors daugelis mire.“

Tai akivaizdus mintys. Jų rinkinyje yra apčiai. Jos lyg ir atsveria poetui būdingą her-metišką elegiškumą, kur ri-muotos metrikos muzika nu-kelia skaitytoją į vizijų ertmę. Židai: „Dar plakas ankštam židiny aiškiaregė liepsna / dar užtveria sąsiauri tiltų skurdi amžinatvė, / bet sielai, — o ji su kaupe nebuvimo pilna, — / kaip kriauklei ar akmeniui, forma jau teikia vienatvė.“ Tikrai užburianti intonacija.

Literatūroje ir mene (Nr. 22) Aidas Marčėnas savo kritinėje mozaikoje nurodo *Kultūros baruose* išspausdintą Venclovos eilėraščių „Skiriama kūdi-kiniui“. Kad ir neradęs visiško formos tobulumo, tvirtina: „Vis vien Tomo Venclovos poe-zija dar yra paties aukščiausio lygio, vis mirtinėjanti ir tuo laidojanti šioji tokį, kad ir re-liatyvų, nemirtum“. Tai pa-radoksalus komplimentas, ta-riamas jaunesnės kartos vieno pirmaujančių poetų, kurio ta-lentą H. Nagys pavadino Die-vo duotu.

Žinoma, ši A. Marčėno pa-staba nepatiko dar jaunes-niam poetui Dariui Šimoniui (g. 1970), išleidusiam rinkinį *Spiečius* ir už savo debiutą laimėjusiam Kultūros ministe-

rijos premiją. Jo gyvastin-guose eilėraščiuose sklan-džiai švaistomasi iš visur su-graibytais žodžiais. Daug eg-zotikos. Tuo jis, manau, drumsčia meditacijoje ir inte-lektualizme plūduriuojančią poeziją. Nors pats baigęs Vil-niaus universiteto filologijos fakultetą, D. Šimonis nuverti-na mokslo reikšmę: „Viską, ką iš tikro žinau, / galėčiau už-rašyti / ant vieno ciobrelio / lapo.“

Toks nusizeminimas kaž-kaip nesiderina su jo Tomo Venclovos minimo rinkinio re-cenzija, pavadinta „Aleja“ (*Lit. ir menas*, Nr. 41) Šimonis kaip tik čia rodytė savo lite-ratūrologinį išprusimą, net su-gebėjimą kartais „genialiai“ sunarplioti sintaksę bei logiką iki visiško nesuprantamumo. Jam, skaitant Venclovos kny-gą, trukdo: „dvi pri.ingos, viena kitą eliminuojančios, po-etikos lytys: atominė, filoso-fiška ir polimerinė, paremta detalėmis...“. Taip pat negali „suvisškinti tų dalykų, kurių pasipūteliškos didaktikos, Bi-zantijos patamsių celę prime-nančios scholastikos neprisi-leidžia net pats drąsiausias ir visko matęs, ragavęs liežuvis“. Nesuprantu. Tik galiu pasaky-ti, kad Šimonio cituojamam kūrinyje Venclova įtaigiai ei-liuoja apie savo išgyventą juo-do šimtmečio negandų tarp-snį. „Jis kūnus vertė skaičiais, / o sielas trupino į puvenas ir nulį“. Tai nuožni tema, nieko bendra neturinti su bizantika, nei su viską ragavusiu kaž-kokiu liežuviu.

Žiniam filologui Šimoniui atrodo, jog Venclova cheminę (?) atgailą išpažįsta ir per-teikia filaretiškoms kategori-joms“. O tai, supras, yra mi-nusas. Vienoje eilutėje net su-randa rusų lyriko A. Feto ne-tikslų sekimą: „naują tūk-santmetį kieme netrukus re-gėsim“.

Paskaitykime, kaip į tai re-a-gavo T. Venclova trumpame laiške *Literatūrai ir menui* (Nr. 45): „Toje vietoje citavau ne A. Fetą, bet B. Paster-naką“. Pacituojama minimas eil-ginės rusiškos ir pastebi, kad jos žinomos „kiekvienam mi-nimaliai apsiskaiciavusiam poe-zijos mėgėjui“. Taip pat prime-na, jog „tikslios arba trans-formuotos citatos, — o tokių dalykų poezijoje labai gausu — eilėraščiuose visados patei-kiamos be nuorodų“.

Kontroversija tuo nesibaigė. *LM* lapkričio 21 d. numeryje „Meilės laiške“ pasipiktinimą D. Šimonio recenzija išreiškia: Anelmas Švoba, Radomislus Telega ir dar vienas skaityto-jas. Laiškas pavadintas „Gė-dos pelėdos sakymas“. Pasak jų, „D. Šimonis varo į lietuvių literatūrą demimondą pleiš-tą. Tokiam nieko nėra šventa. Toks nieko nepasigailės — šunį paspirs, senuką nusk-rius, iš jaunimo atims kredo-to kortelę, supainios Pietari, Gandhį, Savedrą“.

Kaip ten bebūtų, T. Venclo-vos *Reginys iš alejos* yra įžval-gi, žmonijos tiesas atsklei-džianti, kartais elegišku grožiu alsuojanti poezija. Verta de-mesio net ir demimondui.

Pranas Visvydas

VOKIEČIŲ RAŠYTOJO KNYGA APIE K. DONELAITĮ

Lietuvos Respublikos amba-sados Vokietijos Federacinėje Respublikoje Berlyno sky-riaus būstinėje gruodžio 2 die-ną pristatyta rašytojo Heic Jurgeno Zierke knyga „Ana Regina važiuoja į miestą“. Šią knygą sudaro novelės apie

Kristijoną Donelaitį. Litera-tūros vakarą pradėjo Lietu-vos ambasados Berlyno sky-riaus vadovas Juozas Galgi-naitis.

Apie tai, kaip pavyko vo-kiečių rašytoją H. J. Zierke sudominti K. Donelaičio gyve-nimu ir kūryba, jo poema „Metai“, kaip kilo sumany-mas parašyti kūrinių apie didį lietuvių rašytoją, pasakojo fi-lologas ir žurnalistas Leonas Stepanauskas, taip pat — ši vakarą iš Kauno atvykęs knygos leidėjas Romualdas Norkus.

Apie šių dviejų valstybių kultūros ryšius kalbėjo nese-niai diplomatinę tarnybą Lie-tuvoje baigęs nepaprastasis ir igaliojasis Vokietijos amba-sadorius Ulrich Rosengarten, Vokietijos baltistų susivieniji-mo prezidentas Reiner Ec-kert, kiti Lietuvos bičiuliai. (Elta)

KULTŪROS BARAI 11

Kultūros barai, 1998 m. Nr. 11, 96 psl. Kultūros ir me-no mėnesinis žurnalas, lei-džiamas Vilniuje. Vyriausiasis redaktorius Bronys Savuky-nas.

Vienuoiktojo *Kultūros barų* numerio autoriai net dviejuose straipsniuose bando atsigręžti į mūsų kaimynę Lenkiją — A. Narbutas gvildena Lenkijos ir Lietuvos šiuolaikinio mokslo skirtumus bei paraleles, A. Gudavičius rašo apie Lenkijos vaidmenį, Lietuvai pritampant prie Vakarų Europos ci-vilizacijos. A. Dvilinskaitė sa-vo straipsnyje apie narkoma-niją Lietuvoje teigia, kad elge-sio pokyčius ir socialines nuo-statas labiausiai veikia žinias-klaida. *Kultūros barai* spaus-dina dvi nuomones apie Vil-niujų įvykių tradicinę Balti-jos šalių jaunųjų dailininkų trienalę „Cool places“ (net angliškai pavadintą), kurioje galima išvysti skirtingas šiuolaikines meno nuostatas. Čikagos Lietuvių opera — kitą pavasarį statys G. Bizet operą „Carmen“, o štai Lietuvos na-cionalinis dramos teatras pak-vietė į premjerą — baletą „Carmen“. Straipsnio autorė V. Mozūraitė rašo, kad jos neįtikino nei romantiškas don Jose, nei blizgantis Toreodo-ros, nei lietuviškai santūri Carmen. Šiame *Kultūros ba-rų* numeryje taip pat na-grinėjami Katalikų bažnyčios ir lietuvių — žydų santykiai. Spausdinama W. Benjamin 1923 m. parašyta „Vertėjo už-duotis“ — vienas svarbiausių ir radikaliausių XX a. vertimo teorijos tekstų. Pristatoma Hamburge gyvenanti dailininkė Aliutė Metys ir jos siaubuo-niškų raganų iredalybė. Rašo-ma apie dailininko K. Griga-liūno „taiklius nepataikym-us“, publikuojami trys poeto T. Venclovos eilėraščiai ir kiti pilni analizės ir informacijos apie Lietuvą straipsniai.

• „Pandoros taisyklė“. Nie-kuomet neatidaryk dėžės, ku-rią ne tu uždarei.

Michael Berman

Pasaulis kūrėsi visai neseniai...

Ir nesustokite keliauti... Nuotr. iš A. Kezio naujosios knygos